

Аркадиј Аверченко

ВРАГОЛАНИ И ДАНГУБЕ

Превео са руског Жарко Миленић

**Нови Сад,
2019.**

Наслов оригинала
Аркадий Тимофеевич Аверченко
ШАЛУНЫ И РОТОЗЕИ

Аркадиј Аверченко
ВРАГОЛАНИ И ДАНГУБЕ

Издавач
Међународни центар књижевности за децу
ЗМАЈЕВЕ ДЕЧЈЕ ИГРЕ
zdigre@gmail.com

За издавача
Душица Мариновић

Превод
Жарко Миленић

Илустрације
Горан Новаков

Лектура и коректура
Снежана Јовић Влашкалић
Драго Тешевић

Прелом
ПанонАРТ

Штампа
АБМ Економик

Ова књига је објављена под покровитељством Фондације „Михаил Прокхоров“
- Програм за подршку превођењу руске литературе

The publication was effected under the auspices of the Mikhail Prokhorov Foundation
TRANSCRIPT Programme to Support Translations of Russian Literature

ЛОХМАЧЕВ – ВОЂА НАШЕ ДРУЖИНЕ

- Шефе, све је урађено! Доручак готов. Месо испечено.
- Охо! Искрено речено мали, ти си момак који одлично обавља своје дужности. Шта то имаш у руци?
- Ништа, шефе. Крушку. Обичну крушку.
- Дај да грицнем.

Та реч се, очигледно могла протумачити на два начина, јер је Иља Лохмачев стрпао целу крушку у уста, и великодушно ми пружио преостали комадић.

Ливада је била мала и згодна, окружена глоговим жбуњем и кривим багрењем. Сместили смо се на крају те ливаде у пространом удубљењу неправилног облика, и ту наложили логорску ватру. На огњишту се пекло неколико комада меса, које је мали Петко измољакао од своје добре куварице, иначе оштроконђе.

Да кажемо неколико речи о нашем положају: издубили смо на том месту земљу својим рукама још пролетос. Планирали смо да прокопамо подземне пролазе испод целог града, до самог мора. Намеравали смо да идемо на купање кроз тај подземни ходник, а излаз на обалу бисмо затварали неком стеном, која би се могла окретати помоћу замаскираног ужета.

Копању подземља приступили смо с вољом, ископали рупу дубоку пола аршина¹ и стали. Она је, уосталом, и таква каква је, била добра. Наложили смо ватру на средини, и наша дружина поседала је около, по свежој трави и лишћу.

1 Стара мера за дужину (У Русији 0,71 м).

Дружина се састојала од нас петорице: вође Иље Лохмачева, и нас, Гичкина, Луговоја, Прехина и малог Пеће, који је, иако још увек без јасних задужења, био користан члан, јер нас је снабдевао намирницама за седељке и извршавао мање задатке.

Иља Лохмачев би, наравно, у свакој средини где се ценило добро дечије васпитање, остављао лош утисак. Ишао је с нахереним качкетом на глави, искривљеног бока, звиждућући све време одсечне маршеве. Глас му је био храпав и његове речи су баш пристајале уз такав глас.

– Гром ме убио, ако нисам гладан као пас! Нека ме ђаво носи ако се сад својски не расправим с тобом!

Бојали смо се, а ипак смо га потајно уважавали. Ето зашто је, без обзира на својих свега тринаест година, био наш вођа.

Данас је у нашој групи био још један дечак, којег је довео Гичкин и зато се Лохмачев хвалисаво трудио да остави још страшнији и грубљи утисак.

– Хиљаду му громава! – загрмео је. – Ако је том момку загорело месо, нагураћу му га у гушу својом пушчаном цеви!

Осим те цеви Лохмачев је имао и других начина, од којих би Придошли Дечак могао да занеми од ужаса и запрепашћења. Лохмачев се лењо протегаво и рекао:

– А сад не би било лоше да поквасим грло гутљајем рума – па се нагнуо према тајном склоништу, померио дрвени поклопац и извадио флашу с тајанственом, жућкастом течношћу.

Нагласио је да никакав напитање не делује тако благотворно на његов организам као обични морнарски рум. Пио је из боце, забацивши главу, док смо ми прикривајући згроженост, пратили ту његову неотесану радњу. Сви

смо очекивали да ће се наш вођа заљуљати и треснути на земљу мртав пијан, али се ништа од тога није десило. Отпивши отприлике једну шољу рума, Лохмачев је спустио боцу, обрисао уста и додавши хладнокрвно – Добар рум! – вратио боцу на скровито место.

Нико од нас наравно, није никада ни помислио да проба то ужасно пиће. Осим тога Лохмачев нас је једном упозорио да, ако би се иједна жива душа усудила да такне његове залихе, онда би он, Лохмачев, упознао тог дрзника са својим пиштољем који је чувао у црној дугачкој футроли, скривеној у склоништу удубљења у зиду.

Овај пут је церемонију с румом извео још спорије и свечаније. Сакривши флашу и осмотривши пажљиво футролу с тајанственим, страшним пиштољем, Лохмачев се извалио поред огњишта, па прожвакавши печено месо, запевао стару морнарску песму:

Никога се не бојимо,
Све заузмемо на абордаж,²
У воду трупове бацимо
Тако проводимо ми дан наш.
Хоп! Хоп!

Ћутао је неко време, па се окренуо Придошлом Дечаку који је био запањен његовим разбојничким манирима и грубо упитао:

- Ти нас нећеш издати?
- У чему? – понизно упита Дечак.
- Тако, уопште.
- А шта ви радите?

– Много тога. Ако ускоро код Кристалних стена нађу разбијен једрењак и читаву посаду да виси на јарболу, ти ћеш да ћутиш. Јасно?

- Јасно – одврати дечак. – А зар ви...?

2 Маневар брода ради заузимања противничког брода блиском борбом.

– Пст! – тајанствено дочека Лохмачев. – Овде и зидови имају уши.

Поменута оближња стена била је удаљена једва пола врсте,³ али Придошли Дечак ипак оћута.

– Да, друшкане, полако – рече Лохмачев. – Уколико нас издаш, знај да ће те стићи судбина Једнооког Цима.

– Каквог Једнооког Цима? – упита заинтересовано Гичкин.

– Гром и пакао! Они не знају како сам се разрачунао с Једнооким Цимом! Ђаво нека ме носи, ако вреди бити вођа оваквој дружини!

– Где је тај живео? – упита Гичкин.

– Где? Свуда око Капштата, у Јужној Африци. Био је разбојник.

– Зар си био у Јужној Африци?

– Него шта – рече Лохмачев хладно, загледавши се у ватру. Момци, додајте још дрва.

– Када? Кад си био?

– Пре две године. С оцем. Он је био трговац робљем.

– Откуд сад? Зар није твој отац радио у државној بلاгајни као чиновник?

– Радио је. Шта ту има чудно, немогуће је читавог живота радити само један посао.

– Значи, био си у Јужној Африци? Е, па лепо! Тамо, вероватно, има много дивљих звери, а?

– Ужас! Бивало је да пођемо на спавање, а због њих морамо непрекидно да одржавамо ватру. Тако смо се две године мучили.

– Ако ти се лав прикраде, мислим да се од њега може побећи на мустангу! Лохмачев баци сажалив поглед на своју дружину.

– Ех, балавурдијо! Ја шумом, а ви друмом! Где сте нашли

3 Стара мера за дужину - 1,0668 км.

мустанга? У Африци? Ето шта значи кад је све што знаш, из уџбеника за географију, а не из сопственог искуства. Као прво, мустанзи су само у Америци, а као друго, свака пума, амерички лав, у три скока стигне мустанга. Мене је једном мустанг издао тако, да умало нисам погинуо.

– Зар си био у Америци?

– Био сам – рече Лохмачев презриво. – Тамо сам провео своје рано детињство. Ах, моја домовино! Они пампаси,⁴ озарени излазећим сунцем... Па љаноси⁵...

Утонуо је у размишљање, које нико није смео да прекине. Само је дечак Пећа гласно шмркнуо и упитао:

– А њих једу?

– Кога?

– Лампасе.⁶

– Пећа, иди прошетај – рече Лохмачев уз општи смех. – Теби шкоди да слушаш разговоре одраслих.

Пећа је уздахнуо, склопио дланове испред себе и прошаптао реченицу коју је подвукао у некој књизи за децу:

– О, не терајте ме, добри господине!

– А у Аустралији ниси био? – упита Гичкин.

– Па, не може се рећи да сам био – слегну раменима Лохмачев – иако сам тамо провео три године, али ми смо живели у околини Мелбурна и нисмо залазили у унутрашњост.

– Бојали сте се разбојника?

– Разбојника? Тамо се, драги мој, не треба бојати разбојника.

– А где треба?

4 Травната степа на југоистоку Јужне Америке.

5 Шпански назив за равницу (врста саване на северу и североистоку Јужне Америке).

6 Француски назив за широку траку од тканине друге боје (уметнута дуж спољашњег шава панталона официра).

– На Кавказу! Ни дан-данас не могу да заборавим оне две године, које сам тамо провео у заробљеништву.

– Зар си био и на Кавказу?

– То је било важно искуство! Четири године сам с оцем живео у кањону.

Ако бисмо сабрали све године које је Лохмачев провео у скитањима по свету, морао би имати најмање педесет година. Али он је о томе причао тако убедљиво и с толико детаља, да нико није сумњао у његове приче.

– А како си се ослободио? – упита Гичкин. – Побегло?

– Побегло?! Зар од њих да побегнеш? Мој отац им је једноставно платио откуп, гром их спалио!

– Много?

– Ситницу. Десет хиљада.

Седео је још неко време, па устао:

– Ех, баш су ме притисле те успомене. Да мало наквасим грло румом. Успут, момци, знате ли где се овде може набавити дуван за жвакање?

- А зар ти... жваћеш?
- Да, жвакао бих. Научио сам то од морнара, па сад ни сам не знам шта да радим.
- Од каквих морнара?
- Од оних са којима сам пловио. Није потрајало дуго, пре него што смо налетели на *Ўрїовца* и пошли ка дну.
- На каквог трговца?
- *Трїовац*, тако се морнарским жаргоном зове трговачки брод. Они су превозили штитасте ваши⁷ и сандалово дрво, а ми, пет стотина црнокожаца.
- Срамота је трговати робљем! – добаких узбуђено. – То је брука за беле људе!
- До ђавола! – повика Лохмачев. – Ово пашче, рекао бих, хоће мене да учи! Хоћеш да тебе испечем на овом ћумуру, уместо говедине?
- Наивни Пећа је похитао да ми помогне. Склопио је руке и прошаптао:
- О, поштедите га, добри господине!
- Поштедети, поштедети... Треба ћутати, господо, ето шта! Да бисмо променили тему разговора, неко упита:
- А да ли си сретао лавове?
- Ретко. Једном сам био привезао коња за жбун алоје и појурио за лавицом, не приметивши како два лавића прилазе коњу. Растргли би га за пет минута.
- Да ли су били мали, ти лавићи? – упита Придошли Дечак чудним тоном.
- Мали...
- Онда не говориш истину. Мали лавићи не могу да растргну коња.
- Карамба! повика грубо Лохмачев. Зар ви, господичићу, хоћете да кажете да ја лажем? О, боље онда да се нисте ни родили!

7 Инсекти од којих се добија кармин (руж за усне).

– Ја само кажем да мали лавићи не могу да растргну коња.

– А откуда ти то знаш?

– Видео сам...

– Шта си видео? Где си видео?

– У Берлину. Био сам са оцем у зоолошком врту. Видео сам како је чувар голим рукама ухватио два лавића за врат, а они се понашали као мачићи. Пренео их је преко стазе и пустио да јурцају око језерца.

Чудно, све Лохмачевљеве приче о Африци, мустанзима и кавкаским разбојницима, одмах су изгубиле сјај пред Берлином Придошлог Дечака. Дрски, безобзирни Лохмачев и сам је то осетио.

– Ти говориш глупости! Мојим лавићима је било већ три месеца, а твоји, вероватно, тек што су се родили.

– Не! Питао сам чувара, и он ми је рекао да им је пет месеци.

– Како си питао – смркнуто се закикота Лохмачев – ако је у Берлину чувар Немац?

– Ја говорим немачки – кратко објасни Придошли Дечак.

Сви смо се задивили. Тако мали дечак, а већ говори немачки.

– Лажеш! – неочекивано просикта Лохмачев. – Нити си био у Берлину, нити си видео лавове, а још мање говориш немачки!

– Ја сам био у Немачкој, понови Придошли Дечак. У Берлину, Лајпцигу, Франкфурту и Дрездену. И говорим немачки. А ти ниси био нигде, него на просто све измишљаш.

– Карамба! Ово штене, чини ми се, криви ме да лажем?! Видим ја да теби одавно смета скалп, и ја ћу ти га скинути онако, како то чини мој пријатељ црвенокожац, Сиви Гризли!

– О, поштедите га, добри господине! – завапи забринуту Пећа.

– Чекајте, господо – подиже се Придошли Дечак, чије су усне дрхтале од увређености. – Само мало. Ти причаш да си био у Америци?

– Био сам!

– И да говориш индијански?

– Ха-ха! Боље него ти немачки!

– Говориш језик Сијукса?

– Свеједно, сва племена: Сијукси, Шошони, Хјурони и Апачи говоре истим језиком.

– Добро – осмехну се тајанствени Придошли Дечак. – Идемо!

– Куда?

– Сад ћемо да просудимо ко је од нас у праву.

– Идемо – неуверљиво понови страшни Лохмачев. – Само имај у виду, ако нас увучеш у клопку, бранићемо се као лавови.

– Не у клопку, него у пансион „Јалта“. Не бојите се?

– Лохмачев се ничега не боји! Само да гуцнем још један гутљај јамајчанског рума, и поћи ћу ако треба и на ђавоље рогове!

После пола сата наша ћутљива дружина понизно се попела степеницама пансиона. Придошли Дечак је покуцао на једна врата и упитао:

– Оче, може ли се до тебе?!

– Уђи.

– Нисам сам. С друговима сам.

– Изволите, молим.

Ушли смо групно у собу. Снажан човек, невеликог раста и мишићавог врата, руковао се са свима и рекао:

– Хоп, хоп! Пријатељи моји! Ја већ нагађам зашто сте дошли. Хоћете данас у циркус?

– То се подразумева, оче – рече Придошли Дечак, лупивши га по руци. – А сад ми реци, је ли Хари код куће?

– Код куће је.

– Можемо ли до њега?

– Ако не спава, идите.

Крупан човек отвори суседна врата и довикну нешто на енглеском. Ушли смо и уплашено застали на вратима, пред нама је стајао висок мушкарац бронзане пути, дуге црне косе, обучен у смеђ сако. У рукама је држао огроман лук и нож, којим је нешто поправљао на тетиви лука.

– Ево, господо – смело ће Придошли Дечак звонким гласом. – Ово је Индијанац из племена Сијукса. Он ће данас да наступи у циркусу као чувени стрелац луком. Лохмачеве! Хајде, попричај са њим на његовом језику. Ти си већ разговарао с Индијанцима.

– Он није прави Индијанац! – збуњено промрмља наш вођа.

– Зашто?

– Нема перо на глави.

Придошли Дечак се насмеја, скиде са зида шарену перјаницу и стави је Индијанцу на главу. Овај се такође насмеја и рече нешто Лохмачеву. Лохмачев пребледе, потом поцрвене и, оборивши главу, изјури из собе. Сви смо узбуђено посматрали Индијанца и Придошлог Дечака, а мали Пећа, по својој навици, паде пред Индијанцем на колена и промрмља, склопивши руке:

– О, поштеди нас, добри господине!

Отишли смо, добивши обећање снажног човека да ће нас данас пустити у циркус, а сутра ћемо за време пробе јахати на слону. Весела дружина је кренула пут своје омиљене ливаде, ван града. Ватра се већ била угасила. Сунце се спуштало ка западу. Придошли Дечак је смело подигао поклопац са склоништа и извукао чувену Лохмачевљеву флашу рума и футролу с пиштољем. Отворио је футролу и из ње извадио... лулу. Стару, дуго употребљавану, наломљену лулу с дугим чибуком. Пришли смо ближе. Он је отчепио злокобну флашу и намигнувши нам, отпио.

– Хм! – рече он. – Ја више волим да га пијем врућег.

– Шта?

– Чај. Ово је обичан, заслађен чај.

– Ко се усудио да дира моје оружје и моје скровиште?! зачуо се иза нас промукли глас. Ко је прекршио атаманову⁸ заповест?!

– Ура! – повикасмо углас. – Живео нови атаман! Ти то више ниси! Можеш лагати коме хоћеш, али нама не!

Лохмачев се подбочи и провали страшним кикотом.

– Побуна? Добро! Још ћете ви мени да висите на јарболу. Ко је са мном? Ко ми је још остао веран?

Зачу се, неочекивано за нас, пијукав, танак гласић:

– Ја!

Био је то Пећа.

– Аха. Јуначина! Опак разбојник. Зашто нећеш да напустиш свог старог атамана?

Добродушни малишан Пећа одговори:

– Јер ми те је жао.

ИНДИЈАНСКА ЛУКАВОСТ

Прошло је десет минута од како је звонило, сви су одавно седели у клупама, а наставник географије се није појављивао. Слатка нада да наставник неће доћи јављала се у срцима неких, и то баш оних, који јуче нису ни отворили уџбенике.

Наставник је дошао дванаест минута после почетка часа. Иван Полосухин је поскочио, намрштио своју малу и лукаву њушку, шиљастог носа и повикао тобоже забринутим гласом:

– Хвала богу. Коначно сте дошли. А ми се тако забринули... Да вам се није шта десило?

– Глупости. Шта би ми се десило.

– Зашто сте тако бледи, Алексане Ваничу?

– Не знам. Патим од несанице.

– А моме оцу је буба-шваба ушла у уво.

– И шта онда?

– Ништа.

– Зашто је битна буба-шваба?

– Због несанице.

– Чије? Буба-швабине? - нашали се наставник.

Читав разред се насмејао. Само да не пита, помислили су лењи ученици, а можемо да се смејемо до вечери.

– Не буба-швабине, него мог тате, Алексане Ваничу. Мој тата, Алексане Ваничу, подигне три пуда⁹ једном руком.

– Пренеси му моје искрене честитке.

– Ја сам му саветовао да буде рвач, али он неће. Уместо тога ради у банци као директор, баш смешно.

9 Стара руска мера за тежину (износи 16 кг)

Кад је наставник отворио школски дневник, у ваздуху је лебдела претња да би разговор могао да се прекине, па дебели Нечипоренко реши да долије уље на ватру:

– Ја бих на вашем месту, Алексане Ваничу, објаснио овом глумом Полосухину, да он сам не схвата шта говори. Директор банке је уважена личност, а рвач...

– Нечипоренко – рече наставник, запретивши му оловком. – То нема везе са овим о чему говоримо. Седи и ћути.

Карташевич из последње клупе је решио да и сам споредним разговором забашури неколико минута. Напрегнуо се и усред тишине добацио:

– Ћутање је знак слагања.

– Шта? – збуњено ће наставник.

– Кажем да је ћутање знак слагања.

– И шта онда?

– Ништа.

– Зашто си то рекао?

– Ви сте, Алексане Ваничу, рекли Нечипоренку да ћути. А ја кажем, ћутање је знак слагања.

– У прави час речено! Знаш ли ти, Карташевичу, када ће да буде твој ред да говориш?

– Кха, кха – закашља се Карташевич.

– Када те будем питао лекцију. Добро?

Карташевич није видео у томе ништа добро, али је био принуђен да се сложи, задржавши свој зунзарави бас:

– Добро.

– Карташевич је данас прескочио преко двојице дечака – сматрао је Нечипоренко умесним да нам то саопшти.

– А зашто ја то треба да знам?

– Не знам... извините... Мислио сам да је то, можда, занимљиво...

– Чуј ти, Нечипоренко. Ти си, лукав, али ја сам још лукавији. Ако кажеш још нешто слично, написаћу поруку твоје оцу.

– *Оцу своме, сав озебао, малишан се њримакао*¹⁰ – изрецитова неумесно Карташевич.

– Карташевичу. Хајде, примакни се ти пећи. Ви сте данас полудели, шта ли? Дежурни! Шта је за данас требало да се припреми?

– Вјатска губернија.¹¹

– Аха. Добро. Красна губернија. Па, да пропитамо. Кога бисмо питали?

Он погледа упитно занемеле ученике. Наравно, могао је без размишљања да прозове свакога да одговара. Иванов би му предложио да пита Нечипоренка, Патваканов Блимберга, Сурацев Патваканова, а сви заједно би му искрено саветовали да не пита никога.

– Да питамо...

Маштовити мршавко Челноков ухватио је наставников расејани поглед, оборио главу, и одмах је подигао, и нимало мање расејано погледао наставника.

„Охо, гледа у Блимберга“, помисли. „Ајде, Блимберг, покажи неког...“

– Челноков.

Челноков је бодро скочио, заклопио под клупом неку књигу, и рекао:

– Овде.

– Да? Стварно овде? – зачудио се наставник. – Баш чудесно. Хајде, шта ти можеш да нам кажеш о Вјатској губернији?

– Кха. Кха. Хррр...

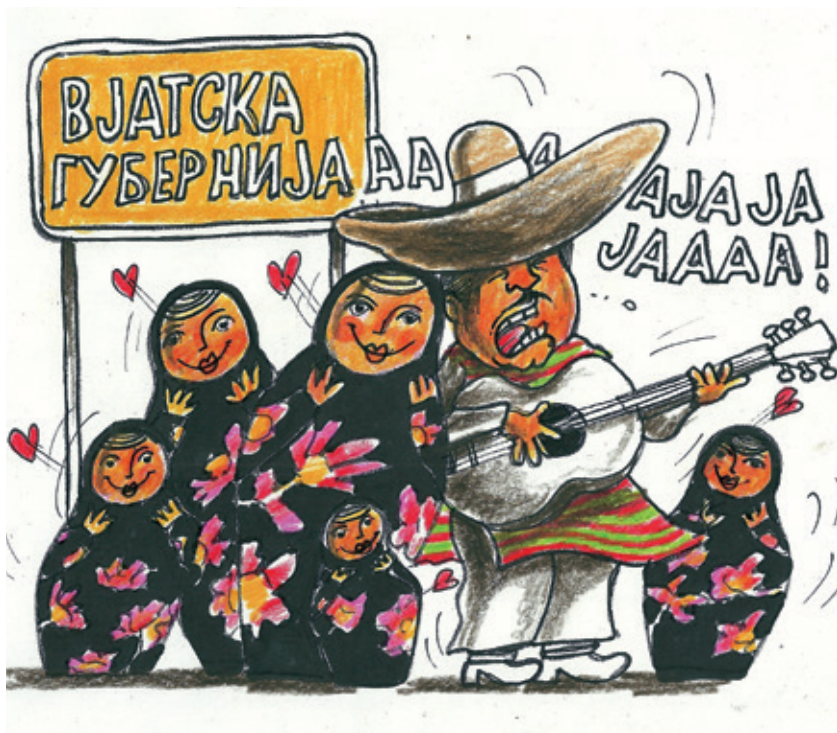
– Шта је то са тобом? Ти кашљеш?

– Да, кашљем – обрадова се Челноков.

– Јадниче... Ти си се, вероватно, прехладио?

10 Стих из песме „Шумски цар“ Василија Жуковског.

11 Регија у царској Русији, чији центар је био град Вјатка, данас Киров.

– Да... вероватно...

– Вероватно... Можда твоме здрављу прети опасност?

– Прети – махинално одговори Челноков.

– Боже мој, ужасно! Можда си чак у животној опасности?

Челноков је начинио тужну гримасу и заустио да каже нешто, али наставник спусти поглед у школски дневник и настави пређашњим тоном:

– Но... Реци нам шта знаш о Вјатској губернији.

– Вјатска губернија... – поче Челноков, одликује се својим размерама. То је једна од највећих губернија Русије... По својој површини она заузима место, равно... Мексику и држави Вирџинији... Мексико је једна од најбогатијих и најплоднијих држава Америке, насељена Мексиканцима, који се боре с герилцима. Ови последњи понекад склапа-

ју савез са индијанским племенима Шошона и Хјурона, и тешко оном Мексиканцу који...

– Стани – рече наставник, подигавши поглед са школског дневника. – Где си ти у Вјатској губернији нашао Индијанце?

– Не у Вјатској губернији, него у Мексику.

– А где је Мексико?

– У Америци.

– А Вјатска губернија?

– У... Рус... сији.

– Онда ти мени говори о Вјатској губернији.

– Хм... У Вјатској губернији има мало земље црнице, клима је сурова и зато тамо тешко успевају житарице. Раж, пшеница и овас, ето шта углавном може да расте на том тлу. Ту нема ни кактуса, ни алоје, ни лијана које, пребацујући се са дрвета на дрво, у девичанским шумама образују непроходан шипраг, којем с напором одолева томаhawk одважног пионира Дивљег Запада, док се смело пробија напред под непрекидним крицима мајмуна и разнобојних папагаја, који заглушују ваздух...

– Шта?

– Заглушују, кажем, ваздух.

– Ко и чиме заглушује ваздух?

– Папагаји... крицима...

– Једног од њих сад слушам. Нажалост он ништа не говори о Вјатској губернији.

– Ја, Алексане Ваничу, и говорим о Вјатској губернији... Становништво Вјатске губерније чине Руси. Главна занимања су им пољопривреда и лов. Лове крзнате животиње, вукове, медведе и зечеве, јер других у Вјатској губернији нема... Нема ни лукавих, брзих леопарда, ни јагуара, ни великих свирепих бизона, који у стадима спокојно пасу по својим љаносима, док их прецизна стрела

Индијанца или метак из карабина скватера...

- Кога?
- Скватера.
- Да ли је то неко јело?
- То није јело, Алексане Ваничу, него су то... знате... амерички досељеници...

- И они живе у Вјатској губернији?
- Не... то ми паде на памет...
- Челнокове, Челнокове... Хтео сам да ти дам петицу, него паде и мени нешто на памет, па ти дајем двојку.¹² Нечипоренко!
- Овде.
- То нисам питао. Говори ми о Вјатској губернији.

¹² Двојка је негативна оцена у Русији.

Нечипоренко је пребледео као смрт и, по свом обичају, рече о Вјатској губернији:

– Кха.

– Па? – охрабри га наставник.

И наједном, сва срца се стегнуше, у ходнику се зачу звоно, знак за велики одмор.

– Баш ми је жао! – очајно уздахну Нечипоренко. – А ја сам хтео да одговарам за петицу. Баш сам данас научио...

– Заиста? – упита наставник.

– Заиста.

Онда и теби дајем двојку, јер си ми одузео пола часа.

ОБМАНА ПЛАВОГ ШАКАЛА

I

– Михаиле! – рече отац. – За две недеље су испити а ти још ниси ни пипнуо књиге!

Михаил Черепицин, ученик другог разреда гимназије, није делио то мишљење.

– Још је рано да се спрема – одговори дечак, не размишљајући.

– Како рано?!

– Још две недеље. Ако сад све научим, до испита ћу забравити.

– Нема шта, прави ученик! Други целог живота памте, а он се спрема да током две недеље све заборави... Одмах на учење!

Михаил Черепицин, ученик другог разреда, покорно је уздахнуо и сео за књигу. На омоту је писало: Малињин и Бурењин "Аритметика". Отворите ли ту књигу, на првој страници можете прочитати: Сунце се спуштало ка западу... Наједном се заталасала висока трава, нечије руке су је раздвојиле и на пропланак је испузао црвенокожац Сијукс свирепог лица, покривеног тетоважом.

– Оах! уздахнуо је у пола гласа, зграбивши томахавак.

Било је још рано за спремање испита. Тако су мирно протицали дани, и сваког јутра и сваке вечери се Сијукс, Плави Шакал хватао за томахавак. А када су до испита остала два дана, ученик другог разреда, Михаил Черепицин, следећи пример Сијукса, дохватио се књига и... и брзо увидео, да по свој прилици, неће успети да се припреми за испит. Књига је било много, а времена мало.

Размисливши о својој ситуацији, Черепицин се устумарао, као животиња у кавезу, али, помоћ није стизала ниоткуд.

Чак ни сам страх и трепет прерије, Плави Шакал, не би могао да му помогне, без обзира на велики утицај и силне везе које је имао на Дивљем Западу.

Колико год би узвикивао своје грозно оах, и ма колико махао томахаваком, наставници не би на њега обратили нимало пажње.

Черепицин је тужно узимао књиге у руку, прелиставао их једну за другом, али да све то научи за неколико сати, схватио је, било је немогуће.

– Е па, сада је ионако касно – реши Михаил Черепицин. – Ту се ништа више не може учинити. Пробаћу на срећу. Уосталом, неке мере које су његови лењи другови пре-

дузимали уочи испита, прихватио је и он: гурнуо је пред спавање књиге под јастук, што, по речима неких дангуба, помаже код памћења градива.

Осим тога, ишчупао је најтеже странице из књиге и појео их на празан желудац. Неко га је у школи уверио да човек, ако поједе неку страницу из уџбеника, тај текст никада не заборавља.

Било је грозно, сажвакани папир није пролазио у Черепициново грло, попио је два-три гутљаја воде и с муком успео да прогута.

Пошавши на испит, Черепицин је решио да учини добро дело, дао је просјаку две копејке¹³ и замолио га да се помоли да он, Черепицин, положи испит.

II

– Черепицин Михаил!

– Овде.

– Приђите столу.

Ноге су му дрхтале када је прилазио испитном столу.

„Ех,“ помисли, „добро би било кад би сад испод овога стола, покривеног зеленим сукном, искочио поглавица Сијукса, Плави Шакал! Сви би се уплашили, побегли, и испита не би ни било.“

Али, чуда се у наше време не догађају. Нико није измилео испод стола, а наставник математике је рекао:

– Па... Черепицин Михаил... Шта је аритметика?

Черепицин Михаил прогута пљувачку и одговори обазирући се окол:

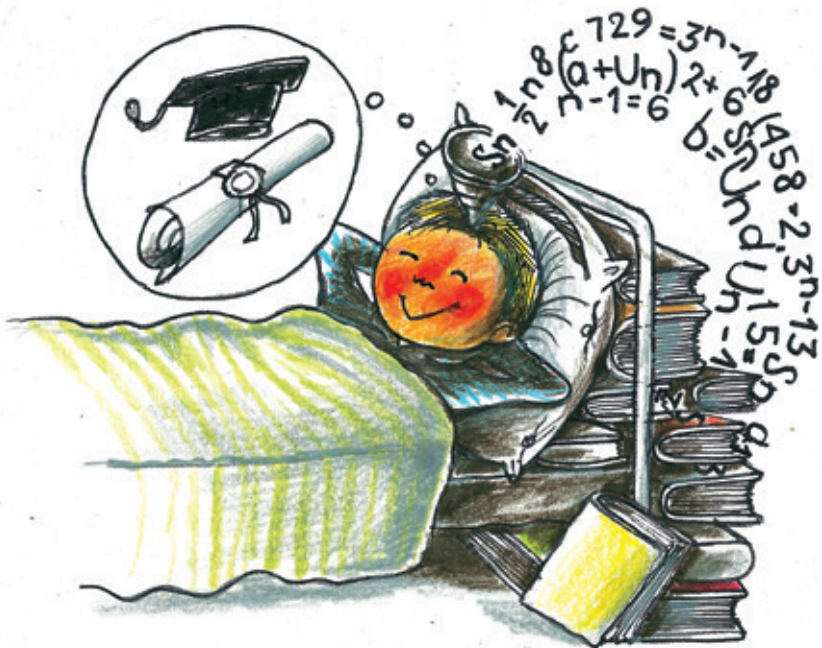
– Аритметика, то је... таква књига, која... која...

– Која шта?

– Која има... зелени повез...

13 Ситан новац у Русији

- Не, Черепицин, не питам за спољашност књиге, него о суштини тога предмета. Шта истражује аритметика?
- Она истражује...
- Да. Шта?
- То... Задачи. Узимају се задачи и решавају.
- Ја не питам о задацима! Аритметика је наука о бројевима.
- Наука о бројевима, – тужно понови Черепицин.
- То ви, очигледно, не знате... Хајде, кажите нам нешто о разломцима. Колико је половина од три осмине?
- Черепицин обори главу:
- Дакле?
- Половина од три осмине?
- Да.
- Сад ћу... сад ћу – промрмља Черепицин. – Половина од три осмине... три пута осам... двадесет четири, оду-

змемо половину, остаје дванаест... осам и три, једанаест...

– Па?!

– Сад ћу, сад ћу...

– Ево, имате три осмине. Колико је пола од њих?

Черепицин обрису зној са чела и рече промуклим гласом:

– Видите ли... Збиља, ја не могу да вам то кажем, само то није много.

– Тако. А колико је ако саберемо четрдесет седам и деведесет два?

– Тридесет пет рубаља...

– Шта-а-а?

– Пет... петнаест рубаља.¹⁴

– О, господе! Ја вас не питам о новцу него о бројевима!

Један од испитивача је нешто шапнуо другом, па се тај обратио Черепицину:

– Пробаћемо сад писмени одговор. Седите у ту клупу и решите овај задатак. Прочитајте га прво. Да ли га разумете?

Черепицин је прочитао задатак и признао поштено:

– Не, не разумем. То је немогуће решити.

– Ви тако мислите? А састављач задатка мисли, вероватно, другачије. Он мисли да је то могуће. Зашто ћутите?

– Лакше је саставити задатак него га решити – промрмља Черепицин, шетајући прстом по ивици стола.

– Знате шта? Седите за сто и саставите задатак попут претходног. Погледаћемо... Можда ви заиста имате посебан талент.

Испитивач се насмешио и шапнуо нешто колеги до себе. И он се насмејао.

14 Руски новац.

III

– Готово?

– Готово.

– Да видимо: „Три дечака имају дванаест пушака: први има три, други двоструко више, а код трећег су остале пушке. Колико пушака има сваки од њих?“

– Драги мој, какав је то задатак? Решиће га и шестогодишње дете. Него, састави ти нама сложенији задатак, оригиналнији. Да се не може тако лако решити.

– Оригиналнији? – тужно понови Черепицин. – Сад ћу.

– Да, да. Схваташ, да би био замршенији, а не такав, три реда, и готово. Тако не треба.

Черепицин је поново сео за сто и дуго трљао своју јадну, празну главу.

– Дуг задатак... Како да саставим дугачак задатак?

Тек после пола сата подигао се с места и неуверљиво пришао испитивачу. – Саставио? Дај. Хм... „Три трговца вином купила су дванаест платнених тканина. Један је пошао из Москве, други му кренуо у сусрет из Петербурга, а трећи је саградио базен и напунио га водом за четири сата. Ако за сат из једне славине истекне сто, а из другог педесет канти воде, питамо се колико је било воде. Од Петербурга до Москве је 6.400 врста раздаљине, а из Москве у Петербург је дупло јефтиније путовати. Питамо се колико су коштале карте двојице трговаца вином, ако је један отпутовао тамо, а други обратно. Сачинио ученик другог разреда, Михаил Черепицин!“

– Згодно! – рече наставник. – Иди кући, више нам ништа од тебе не треба.

Черепицин је изашао лица изобличеног од ужаса. Угледавши просјака, пришао му је и рекао плачним гласом:

– Ти се, вероватно, ниси молио... Враћај моје две копејке!

ЈАПАНСКА БОРИЛАЧКА ВЕШТИНА

Саша Кувирков је ушао у просторију, погледао охоло сву дружину и весело повикао:

– Хеј, ви! Кишне глисте! Зашто седите тако натмурени? Треба бити радостан, ведар и здрав! Спортот се треба бавити. То је било нешто ново.

Сви су подигли главе и упитно погледали Сашу.

– Откад си ти то постао спортиста? – упита дугоноги Бачкин.

– Ја? Мене је, браћо, увек нешто привлачило спорту. Шта може да буде боље од складно развијеног тела? И сад. Ви знате, ја као да сам се на на овом божијем свету поново родио.

– Господе! Још једном? Нама си и један више него довољан.

– Ви, глупани! Схватите, откад сам почео да тренирам цију-цицу, ја идем, дишем и говорим на нов начин.

– Како?

– Шта, како?

– Како ти рече, каква је то реч?

– Цију-цицу. Јапанска борилачка вештина.

– Аха. Драго нам је.

– Ех ви, дрвени мозгови, увек спремни да исмејавате и да се свему ругате! Ви не знате да је цију-цицу таква борба, у којој мали, крхки човек среди тројицу великих дугоња.

– Шта то говориш, Саша?!

– Зар је заиста тако, Саша?

– Што ли ја ово уопште вама говорим! Боље да вас пошаљем Ханкоку!

– Ко је тај чудесни Ханкок?

– Ханкок? О, то је, браћо, људина! Он је средио обиман материјал о историји борилачке вештине џију-џицу.

Зачули су се узвици одобравања:

– Каква јуначина!

– Треба и ти тако!

– Обавезно ћу да запишем његово име у напоменама за здравље.

– Боже, како сте ми само мрски с том својом самољубивом тупошћу! Ја вам говорим озбиљно, откривам вам једно благо великог јапанског народа, а ви рокћете као Папуанци над грамофоном!

– Хвала богу! Коначно је Кувирков дошао себи.

– Да, збиља! Можда сам раније мислио као ви, али, када сам почео да изучавам џију-џицу, чиним то са великим поштовањем.

– Не нервирај се, чудаче. Објасни нам боље о чему се ради!

– Схватите, све је засновано на изучавању мишића и нервних центара људског тела. Притискањем одређеног места на задњем делу шаке могуће је, на пример, парализовати читаву руку и довести човека у беспомоћно стање.

– Хајде, покажи.

– Добро. Волођа, дај ми руку. Не плаши се. За цију-цицу је добро то што се не наносе повреде. Дај руку, Волођа, не бој се.

– Не бојим се – простодушно рече Волођа, пружајући руку.

– Ево... Видите ли ово место? То, између два зглоба. Ево, ја притискам то место... боли?

– Не, ништа. Само не притискај ноктом.

– Не притискам, боже сачувај! Боли те? Осећаш ли како рука постепено трне?

– Не, рекао бих да ништа не осећам.

– Чекај... Ах, да! Нисам узео праву руку. Дај другу.

– Ево.

– Тако. Боли?

– Да, као да мало боли – рече добричина Волођа, сажаливши се над задуваним, измученим Сашом Кувирковым.

– Тако. Али то још није ништа. Има и много горе: ако се удари укусо ивицом шаке може да се сломи рука.

– Чија? – бојажљиво упита неко.

– Туђа, јасно, какво глупо питање. А ви знате, на пример, бољи начин да повредиш противника, а да га не до-такнеш прстом?

– Не, не. Покажи нам, Саша.

– Ево, узмимо Бачкина. Дођи овамо, Бачкине. На пример, Бачкин прилази с намером да ме нападне. Дођи, Бачкине с том намером.

– Хајде, дођи, Бачкине! – оштрије загалами заинтересована дружина. – Дођи, не бој се!

– Дођи, то значи да имаш намеру да ме нападнеш? – упита плачљиво Бачкин.

– Па да!

Бачкин избечи очи што је злбније могао, рашири руке и вичући, стаде да се приближава Кувиркову који је храбро стајао и чекао.

– Ево, гледајте, господо: он се приближава, ја га хватам за ревере сакоа, вучем их доле и...

Чекај, до ђавола! Како се ти то бориш? Где су ти ревери? Где ти је сако?

– А зар треба сако? – збуни се Бачкин. – Извини, молим те. На мени је радничка блуза.

– Тако не може, господо. Човек у блузи, а хоће да учи цију-цицу. Дајте му сако, нека га обуче преко блузе. Тако! Облачи, Бачкине, прикрадај се са циљем да ме нападнеш.

– Ево, гледајте. Стани, само не дижи руке, држи их тако, опуштене. Гледајте: један, два, три!

Кувирков га ухвати за ревере и повуче их надоле, спутивши их само са рамена до пола. Видело се да су руке Бачкина спутане спуштеним сакоом, што је све присутне одушевило. Аплаудирали су.

Кувирков је тријумфално држао Бачкина за ревере.

– А даље? – кротко упита Бачкин.

– Даље ништа. Ја сам те средιο.

– Онда ти мене мораш тако држати све време.

– Зашто?!

– Јер чим испустиш моју крагну, ја те нападам.

– А ти не нападај – разумно рече неко.

– Чекајте, рече Кувирков. Ако он мене нападне, ја имам за то други начин. Хајде, ја сам те пустио, нападни ме!

Бачкин подиже руку и неодлучно ухвати Кувиркова за грло.

– Стани, стани. Тако се не сме. Пусти ме. Види, ти мораш да подигнеш обе руке и да ме нападнеш.

Хајде, нападај! Ја ћу да седнем, подвучем се под твоје пружене руке, а својом руком те ухватим за колено, и... даље, као да си заборавио шта треба да се ради. Пусти. Ма, стани! Погледаћу сад у чему је ствар.

Кувирков изађе испод дугоног Бачкина, извади из џепа књигу са корицама боје цигле и поче предано да је прелистава.

– Аха, ево. Нападач често чини и ово: сагне се и усправи, па чучне под испружене противникове руке, једном руком га хвата за колено, а другом може да му нанесе ударац у тело. Док задаје ударац треба да повуче колено напред или у страну. Противнику, који се припремио да одбије напад на другој висини, остаје само избор да падне на леђа, или на бок. Ето. Идемо од почетка! Нападни.

Руке горе, што можеш више, забога! Ето. Хоп! Хоп! Хоп!
Зашто не паднеш?

– А зар треба да паднем? – зачуђено упита Бачкин.

– Наравно! Какав дивљак! Ја га за колено вукао и у стомак ударио, а он стоји ко дрвена Марија! Просто је речено: „Противнику остаје само један избор: да падне на леђа, или на бок.“ А ти не падаш.

– Бачкин је просто неталентован – рече Волођа. – Да је научио цију-цицу, знао би кад треба да падне. Не треба се, Кувиркове, са сваким борити.

– Ти се, Волођа смејеш, а заправо је цију-цицу сјајна ствар. Знате ли ви господо, познати захват с притиском на зглоб домалог прста?

– Не. Откуд бисмо знали!

– Ми смо незналице.

– То је леп, такозвани центлменски захват. Треба само противника из полуокрета окренути себи, ухватити га за руку и с два прста притиснути горњи зглоб његовог домалог прста. Тако ћете га сасвим онеспособити. Волођа, дај ми руку.

– Ево! Здраво, како си?

– Не шали се. Сад ти неће бити до шале. Ево, видите? Ја ти притискам зглоб. Сад ме, тријумфално повика Кувирков, ударај по чему год хоћеш, по глави, потиљку, грудима, да видимо како ти то успева.

– Изволи – рече Волођа и удари јако Кувиркова у потиљак.

– Стани, чини се да нисам притиснуо прави зглоб. Аха, дај овај! Сад пробај. Ох! Али то је већ свињарија. Ја сам теби само показивао, а ти претерујеш!

– Али ти си рекао да је немогуће ударити из тог положаја!

– Наравно да је немогуће. И у књизи пише: У том положају нападач ни у ком случају не може да дохвати ни један део противниковог тела. Да ли си разумео, ни у којем случају!

– Онда, извини. Других захвата тамо нема?

Саша Кувирков оћута, потом тон његовог обраћања постаде лењиво-покоран.

– Да, наравно, постоје и други захвати. То је чудесна борба. Још су се древни самураји тако борили.

– Лака им црна земља – прошапта Бачкин.

А домишљати Чељабински хитро скочи на сто, начини позу старог професора-предавача и рече:

– Милостиве госпође и милостива господо! Умеће јапанске борбе џију-џицу је врло сложено и тешко. Колико нас је наш познати млади шампион Кувирков упознао са том борбом, за џијуџицу је потребно много тога. Као прво, при нападу непријатељ мора бити у сакоу; а ако га нема, он мора да пође кући или до пријатеља или у продавницу одеће и да га тамо купи. Као друго, противник мора да буде пажљив и уљудан и, ако ви утврдите да му је рука вашим захватом парализована, он мора одмах да се сагласи са вама, иначе је неваљалац. Као треће, ако по уџбенику џију-џицу после једног од ваших захвата, противник мора да лежи на земљи, тада нека нитков лежи, а не да стоји као кип. И коначно, четврто, ако ти притисну зглоб, не смеш се тући, јер кажу да у том положају не можеш никако да додирнеш тело противника! Размотривши све речено, такорећи, свдећи на закључак, морам да кажем да је јапанска борба џију-џицу чудесна, јер вам даје непроцењиве предности, али, само у случају да сте је научили не само ви, него и ваш противник. Живео самурај Кувирков! Ура!

Сви су се претварали да их је ово дирнуло, па су почели да бришу очи марамицама.

Једино је на Кувирковом лицу било приметно да он само што није заправо заплакао.

ПОСЛОВНИ ДЕЧАК

Драга децо! Верујете ли ви мени да вас много волим и да је за мене највеће задовољство да се возим, причам с вама, а док сће још мали, и љуљам вас на колону: хой! хой!

Ја сам данима био веома љужан када је једна девојчица покушала да ме ухвати у лажи, иако то никада нисам био у стању да радим! Исписао сам јој једну бајку и споменуо дечака који је појео свој бицикл.

Када је саслушала моју причу, разројачила је очи и рекла ми крајње неписмено:

– Ти лажеш! Дечак не може да поједе бицикл!

Ја се тада нисам правдао, али сам био веома љужан и повређен!

Ову причу вам пишем да би се та девојчица осведела, а делом и да моји мали читаоци поверују, да не само што дечаки могу стварно да пројушају бицикл, него се у свету дешавају још већа чуда.

Аркадиј Аверченко

Бицикл је био прекрасан: на два точка, са кожним седиштем, звонцем којим си могао да звониш и упозораваш тако на опасност пешаке које срећеш. За власника бицикла, Николашу, могло би се рећи да се креће свечано, чак и онда када није слављеник, као данас. Добио је много поклона, али највише се обрадовао бициклу, о којем је дуго маштао.

Тек што је завршио с ручком, Николаша је скочио на свој бицикл и појурио око локалног позоришта до игралишта. На игралишту је галамила и веселила се необична

група: млади гимназијалци, деца која још нису искусила лепоту гимназијске униформе, и тапетаров син Петраха, душа друштва, веселац и гимнастичар, коме је било свеједно како стоји, на глави или ногама; првом је чак давао предност, јер су му у том положају обе ноге остајале слободне да њима изводи разне мајсторије. Уопште, Петраха је био врло симпатичан дечак и, да није имао промукао глас и вечиту жељу да напакости другима и да се препире због сваке ситнице, имао би добар положај у друштву. Угледавши Николашу како се вози, дечак је поскочио, поставио се на главу и повикао, црвен од напрезања:

– Ник-кол-аша! Откуд ти бицикл?

– Поклонили су ми! – узбуђено рече Николаша. – Види какав је! Двоточкаш, има и звонце!

Петрахи нису никад ништа поклањали, осим ћушки. Тапетар је био мишљења да сваки тај ударац доноси корист: један ударац – један новчић. Стотину ћушки – сто

новчића! Зарадивши понекад дневно и до двеста новчића, што је чинило десет рубаља, Петраха је и даље био сиромашан као црквени миш. Зато је раскошни Николашин поклон уселио у његову гладну душу очај и завист.

– Брале – рече Петраха критички посматрајући бицикл – то је неважна ствар.

– Зашто? – узнемирено упита Николаша.

– Зато што је мало точкова.

– Али прави бицикли немају више од два.

– Зар су они са три точка гори?

– Наравно да су гори.

– Значи, што мање точкова, тим боље?

– Да – неуверљиво рече Николаша.

– Значи, два је боље него три, а један боље него два?

– Да... да – рече збуњени Николаша.

– А без точка, значи још боље? Хо-хо!

– Не лупетај!

– Вама сви само лупетају. А на њему се може возити по води?

– По води не може.

– Значи да се на њему може возити само по земљи.

Није успео да то изговори до краја, а бицикл је већ у Николашиним очима изгледао мањи. Точкови му се учинише премали, жице сувише танке, а и звук звонца га је нервирао.

– Ти ништа не схваташ – разочарано ће Николаша.

Неки гимназијалац им се приближио, држећи у рукама чудан црн предмет са мноштвом разних дугмади.

– Чуј, Николаша... – обрати му се озбиљним гласом. – Хоћеш да се мењамо, дај ти мени бицикл, а ја ћу теби фотоапарат. Може?

– Ух, ала си лукав – брзо рече Николаша. – На бициклу се може возити, а фотоапарат, шта ће ми он...

– Видим да ништа не схваташ, мојим апаратом можеш да

снимаш шта желиш, све испадне као право. Кућа, човек, коњ, свеједно. Можеш да снимиш родитеље, врло добра ствар.

– Бицикл је бољи – настави Николаша упорно.

– Бољи? Можеш ли ти својим бициклом да снимиш фотографију?

– Не... не могу.

– А мојим апаратом можеш. Шта је онда боље?

– А зашто хоћеш да се мењаш, ако је твој апарат бољи?

– Ја просто видим, добар си дечак... Да си паметан ти би то одмах схватио.

– А шта ће ми код куће рећи, кад се појавим без бицикла?

– Без бицикла! Али, са фотографским апаратом! Твоји ће да буду презадовољни!

– Петраха! – обрати се Николаша сумњичаво своје подмуклом пријатељу, тапетаровом сину. – Како ти мислиш, шта је боље?

Гимназијалац је кришом лупио Петраху по колену и погледао некуда у страну.

На то подмукли пријатељ Петраха рече узбуђено:

– О, боже! Наравно, фотографија! Ти својим бициклом не можеш чак ни муве да снимиш, а апаратом шта ти душа пожели...

– Добро – рече Николаша с уздахом – узми. А твој апарат није покварен?

– Данас сам га добио. Нов је.

Када је предао Николаши апарат, гимназијалац узне бицикл.

– Да ли је прави, а? Бицикл? Можда је дрвени?

– Наравно да је прави. Часна реч.

– Добро. Идем кући.

Николаша је сео с Петрахом на клупу и обојица се удубише у посматрање апарата.

– Пријатно, довикну им високи пегави дечак. – Шта то делите?

- Здраво, Антонов. Посматрамо апарат.
- А ја имам, браћо, такав лук, да станеш и дивиш се! На двадесет корака погађа циљ. Кад би ме молио да се мењамо за твој апарат, не бих пристао.
- Ја ионако нећу – рече Николаша.
- Зашто нећеш? Зар је твој апарат бољи од мога лука?
- Бољи је.
- Много ти знаш! Јуче сам стрелом избио стакло на другом спрату, па су ме због тога силно измлатили. То ти узми, а не фотографски апарат.
- Ипак, фотографски апарат је бољи.
- Бољи?! – с негодовањем повика пегави дечак. – Ја сам јуче, ако хоћеш да знаш, разбио вазу на столу у комадиће, а ти кажеш да је апарат бољи! Отац ме је због тога затворио у шпајз, а ти мени, да је апарат бољи.
- А по чему је апарат гори? – упита Николаша, поколебан и већ допола убеђен низом чудних и брзих доказа.
- По чему? Реци ми да ли се може гађати из твога апарата?
- Н... не.
- Онда ћути. А из мога лука гађај колико год хоћеш. Ја сам недавно комшијиног пса тако погодио стрелом, да је отац одмах хтео да ме пошаље да радим као курир. Како ме је само измлатио...
- Петраха је у за то време зналачким оком посматрао лук.
- Петраха – рече Николаша, посматрајући лук зажареним очима. – Шта је боље?
- Наравно, лук – рече Петраха, кога је високи дечак муноу лактом. – Из апарата заиста не можеш да гађаш.
- А зато – поче Николаша, осећајући да тоне у то море противречности – зато ја могу да снимам шта год хоћу: тату, тетку, кућу, пса или птицу.
- Ех! Птицу. А шта ти је пријатније, да снимаш птицу или да је погодиш?! Боље да је погодиш.

– А имаш ли стрела? – упита Николаша с уздахом.

– Две целе! Може ли? Али, друже, ако будеш молио да враћамо, не мењам! Искористи што сам сад овако добар!

– Па, добро... – сложи се Николаша.

– Добричина је овај Антонов – довикну лукави Петраха. – Даје ти тако добар лук.

– Мени, Петраха, није жао – рече високи Антонов. – Ја сам, Петраха, предобар. Нека ме човек користи! Носи, са срећом!

Очито су се вести о Николаши пронеле целим игралиштем, јер је убрзо после одласка пегавог дечака, до клупе дојурио још један дечак добродушног изгледа.

– Ех ти, Николаша... – поче он. – Жао ми те. Шта ће ти тај лук? Њиме се не може цртати!

– Цртати, не може – одврати Николаша. Глава му је горела од гомиле ствари, које је учинио за тако кратко време. – Цртати не може, али може се гађати.

– Куда гађати? Зашто гађати?

– Па... у пса... или у вазу. Јуче је Антонов погодио вазу и зато су га добро налемали!

– А шта је ту добро? – упита добродушни дечак. – Њега су истукли, и тебе ће. За цртање, брацо, не туку!

– Зашто... за цртање... не туку?

– Зашто, зашто?! Да ли си видео да су икада некога казнили због цртања?

– Не, нисам видео.

– Ето. А ја сам баш данас добио целу кутију бојица, ше снаест комада. То није лук. Луком не можеш да црташ.

– А, Антонова је отац због лука хтео пошаље у курире.

– У томе и јесте ствар – вели дечак са бојицама. Са тим луком ћеш имати само проблеме. А бојице, оне су ти чисто задовољство: само црташ и црташ, бојиш и бојиш...

– И није ти жао – упита Петраха дечака – да тако добре бојице даш за један кукаван лук?

- А ти си малопре хвалио тај лук – зачуди се Николаша.
- Хвалио, јер нисам видео његове бојице. Бојице су, стани па гледај!
- Па, добро – рече Николаша. Узми лук.
- Не желим – рече добродушно дечак. – Бојице су боље.
- Молим те. Од срца те молим. Сам си предлагао. Није поштено да се сад предомишљаш.
- Зар непоштено? – одмахне главом дечак са бојицама.

- Мењамо се, како сам обећао. Ево! Узми!
- Кад су Николаша и Петраха остали сами, Петраха се осврнуо око себе и повео Николашу у страну, и тајанствено упитао:
 - А јесу ли укусне?
 - Шта? Ко?
 - Па те бојице?
 - Шта ти је! Оне нису за јело.
 - Да? Ето у шта си се увалио.
- Петраха је звизнуо, гурнувши руке у џепове.

- А зашто? – упита Николаша уплашено.
- А ја мислио да се могу јести, а шта то има у њима?
- Њима се црта.
- А шта се црта? То се може и црном оловком.

Петраха промисли мало, извади из џепа кутијицу са две чоколадне цигаре и рече:

- А ово, то се једе.
- Дај ми комадић – замоли Николаша, гледајући цигаре.
- Ех, жао ми те... Хоћеш ли да се мењамо? Ти си добар момак. Баш немаш среће! Ја мислио, да се оне могу јести, а оне су, како се показало, само за цртање. А чоколадна цигара, то је права ствар! Њу узмеш у уста као да пушиш, па само грицкаш комадић по комадић.

– Па, добро – рече Николаша с пословним изразом на лицу. – Дај ми за бојице једну и по, а себи остави другу половину...

Договорили су се да му Петраха за бојице да једну цигару, а другу поједе сам, јер би, по његовим речима, био у губитку.

- Те цигаре, и сам знаш – закључи он – нису јефтине...

Уморан и утучен, Николаша се враћао кући. Када је ушао на веранду, отац га погледа и упита:

- А где ти је бицикл?

И одједном, као да га муња погоди, Николаши је било јасно: бицикла стварно нема, ни апарата, ни лука, ни бојица...

И, схвативши, јадни слављеник се ухвати рукама за главу и заплака.

- Шта ти је? Где ти је бицикл?

И, прекидајући речи горким плачем, Николаша једва изусти:

- Ја... сам га... појео!

СЕРЈОЖИНА РУБЉА

1. КАКО ЈЕ СЕРЈОЖА ЗАРАДИО СВОЈУ РУБЉУ

Тог малог, препредењака звали су Серјожа Моршчинкин, али ни он сам није био начисто око свог презимена... Његово колебање огледало се чак и по омотима старих, отрцаних свезака, на којима је писало Сергеј Мортчинкин, Сергеј Мортчинкен... Та стална, сурова борба са словом шч (щ)¹⁵ није сметала Серјожи Моршчинкину да понекад пише песме, изазивајући згражавање међу онима којима их је показивао. Писао је песме на потпуно нов начин. Овако су, на пример, изгледале чувене Серјожине строфе о пожару који је изазвала куварица из комшилука:

*До комшијѐ наједном дође весѝ,
Да је у кухињи куће број шесѝ,
Горела љако велика ваѝра
Да су је на једвиѝе јаде уѝасили
Куварицу су назвали Луга Мила
Да би убудуће боље ѝазила.*

Због тих стихова мајка Серјожи није дала колач после ручка, отац је гунђао како ти стихови срамоте његову седу главу, а стриц Вања дочекао је својом примедбом, да ни магарац не би написао горе стихове. Серјожа се завукао у сено иза врата и дуго плакао, чврсто решен да побегне код Индијанаца. Међутим, после пола сата про- радио је сналажљиви дух мало довитљивца и покренуо га у другом правцу. Искрао се у дечју собу, тамо затворио и после исцрпљујућег мозгања изашао, тријумфално ма-

15 Слово руске азбуке (изговара се шч).

шући листом хартије изнад главе.

– Шта ти је то? – упита стриц.

– Песма.

– Твоја? Добра?

– Нема јој равне – одврати Серјожа важно. – Боља од свих песама!

Стриц се насмеја.

– Хајде, прочитај.

Серјожа се попе на кауч, заузео позу коју нико осим њега не би сматрао удобном и, кашљуцнувши, поче да чита:

*Волим олују њочешком маја,
Када њрви њролећни њром
Бразде маљаве разара,
Лејџи у даљ кочија сџара...
Седи њоре сам кочијаш
У кожуху, џлави му ојасач...
Њему болно и смешно,
А мајџи му џрејџи у окно.*

– Хм... – промрмља стриц. – Помало нејасно, али рима је добра. Да то ниси однекуд преписао?

– Сад сам је написао – рече Серјожа, вртећи се на каучу и покушавајући да дуби на глави.

– Да ли вам је по вољи?

Веома расположен, стриц дохвати Серјожу, преврну га у нормалан положај и рече:

– Како сви песници добијају за своје песме новац, ево и теби рубља.

Пребледео од узбуђења Серјожа промуца:

– То... мени? И могу да чиним с њом шта хоћу?

– Шта год желиш. Таман ако пожелиш купи кућу, или пар коња.

Те ноћи Серјожа је спавао врло лоше, рубља му је обећавала хиљаду разних задовољстава и благодети, због чега се домишљати дечак будио неколико пута.

2. ПОГОДБА

Сутрадан је Серјожа устао у цик зоре, иако у школу креће тек у девет сати. Изашао је из куће у седам и дуго тумарао улицама, обузет нејасним, а предивним мислима. Замакавши иза угла извадио је рубљу, превртао је по рукама и помислио у себи:

– Баш ме занима колико ћу добити кад је уситним?

Ушао је у први дућан и уситнио рубљу. Заиста, по количини новчића које је добио, учинило му се читава гомила, скоро седам пута више, али квалитет тог ситниша био је никакав, мале, излизане кованице, ни по чему нису личиле на његову крупну, дебелу и тешку рубљу. „Гадни новчићи“, закључи Серјожа. „Ово није било паметно. Разменићу их опет.“

Ушао је у следећи дућан забринутог израза лица.

- Укрупните ми, молим вас, овај ситниш у рубљу.
- Изволите.

Нова мисао озари Серјожину главу.

- А можда... имате папирне?
- Новчанице од рубље? Имамо од три.
- Па, дајте ми ту од три.
- За једну рубљу?! Губите се, младићу!

Опет се у Серјожиним џепу мешкољила дебела, тешка рубља. Осмотривши је са свих страна, дечак је с одобравањем климао главом:

– Ова је боља. Новија. А за њу могу купити много бојица за акварел, или отићи два пута у циркус на француски меч¹⁶ (при тој помисли Серјожа је савио десну руку и, намрштивши се, додирнуо мишиће), а могу да накупујем

¹⁶ Рвање грчко-римским стилем.

гомилу колача и да се сладим натенане. Нека ме после боли желудац, ништа за то, једном се живи.

У том тренутку неко је с леђа снажно зграбио Серјожу за потиљак и стиснуо га тако јако да је зајаукао.

– Смрт новајлијама! – довикнуо је пакосан глас. – Смрт Моршћинкину!

Серјожа је одмах по гласу препознао Тарарикина, си-лецију број један из трећег разреда, који се по снази могао мерити и са онима из четвртог; чувеног кавгаџију и свађалицу од ког су стрепели мирни ученици млађих разреда.

– Пустите ме, Тарарикине! – промрмља Серјожа, извијајући се беспомоћно из гвозденог стиска дивљака Тарарикина.

– Реци: пустите ме, чико!

– Пустите ме, чико.

Задовољивши се тим чином, Тарарикин је повукао Серјожу за уво па га пустио.

– Еј, ти, Моршћинко, буба-швабина ларво. Хоћеш ли овако: ти удари мене по леђима десет пута како хоћеш, а ја ћу тебе само једном. Важи?

Серјожине муњевите мисли кренуле су у другом правцу дочаравајући му неслутиве перспективе.

– Слушај, Тарарикине – рече му после дужег размишљања. – Хоћеш ли да зарадиш рубљу?

– Како? – живну вечито гладни и прождрљиви гимназијалац.

– Тако што ћеш ме пустити да те понекад, осталима за пример, у време великог одмора, измлатим пред свима.

– А шта ће ти то?

– Да ме се убудуће плаше. Сви ће да причају: „Ако је тај малац истукао Тарарикина, значи да је опасан.“ А ти ћеш добити рубљу. Можеш да одеш на француско рвање, или да купиш кутију бојица.

– Не, боље је да купим колача по три копејке, то је тридесет и три комада.

– Како хоћеш. Важи?

У Тарарикину су се борила два осећања, самољубље главног силеције и жеља да добије рубљу.

– Чуј, брате. Ако се препустим теби, излемаћеш ме и ти и свако други.

– Откуд? – зачуди се сналажљиви Серјожа. – Ти и даље млати друге, као раније. Само дозволи да и ја будем силеција. А колаче, има да их једеш читав месец.

– Недељу дана, можда. Еј, Моршћинко, пасја палачинко, слажем се.

Серјожа извади рубљу и стаде да је врти у рукама, правећи се равнодушан.

– Ех! – застења Тарарикин. – Пропадни, моја славице, збогом, моја силице. Слажем се.

И, размахавши се, лупи Серјожу дланом по леђима.

– Зашто ме удараш?

– Онако, то је последњи пут. Убудуће ћеш ти да млатиш мене.

И, као да се тиме теши, Тарарикин тутну рубљу у џеп старих панталона, замрљаних разним бојама...

3. ТУЧА

Звоно је весело најавило велики одмор и широк талас сивих гимназијских блуза и качкета нагрну у пространо школско двориште. Са свих страна зачуше се граја, звиждуци, крици из веселе гунгуле. Поштени Тарарикин је изабрао повећу групу ученика, приближио јој се с најневинијим изразом на лицу и стао да посматра Мухина и Сивачева како један другом вешто додају лопту ногама, без помоћи руку.

– Пробај, Тарарикине – предложи Сивачев.

У том тренутку окретни Серјожа Моршчинкин се провукао између ногу старијих ученика, истурио нос напред и запиштао:

– Како ће Тараришка да поскочи, отпашће му ноге!

– Еј, ти! – викну Тарарикин претећим гласом. – Знашли с ким говориш! Има да те самељем ко пљескавицу!

– Пљескавицу! Ах ти, свињска куварице!

– Боље ти је да се губиш, Моршчинка, иначе ћеш добити по њушки!

– Баш те се бојим – злобно ће Серјожа. – Пробај, само да ме дирнеш!

– И хоћу! – промрмља Тарарикин.

– Ајде, дирни!

– А ти мислиш да нећу?!

Серјожа заузео борбену позу, раме уз раме с громадом од Тарарикина, па забацивши главу, просикта иронично:

– Дирни само, па да видимо ко ће да те спасава!

Око њих се заори смех.

– Ајде, Моршчинка! Тарарикин није кукавица!

– Ти се, Тартарарика, силиш само над нејакима! А плашиш се да мене дотакнеш.

– Ја? Тебе да се бојим? Сад ћеш да добијеш своје!

Тарарикин замахну снажно и удари Серјожу овлаш у груди, да се овај није чак ни заљуљао.

– Како?

– Ето, брале, мени ништа, а сад ти пробај да удариш!

Серјожа замахну својом малом песницом и гле чуда! На ужас и запрепашћење присутних, грмаљ Тарарикин одлете пет корака и паде као клада. Као сваки неискусни глумац, поштени Тарарикин је то одглумио неприродно, али то наивна публика није приметила.

– Охо! Види ти Серјоже!

Тарарикин се с напором подигао, па с претеривањем „набацио“ страдалничку гримасу и, ухвативши се за бок, захрамао према Серјожи.

– Ах, тако ти то!

– Да. Тако! – дрско ће Серјожа. – Ево ти још, брале!

Другим ударцем поново удари цмиздрaвог Тарарикина, седе на њега и поче да лупа својим шачицама по дебелим Тарарикиновим леђима.

Сви су били запрепашћени.

Кад се тобоже измлаћени Тарарикин стењући подигао, сви су га опколили:

– Тарарика, шта је то с тобом? Како то да те је овај малац победио?

– Ко ће то знати – одговори поштени Тарарикин. – Нема много таквих момчина. Његове су шаке као гвожђе. Када ме је звизнуо први пут, ја сам помислио да ће ми отпасти уши!

– Да ли те боли?

– Пробај сам! Бори са њим. Нек иде с милим богом! Ја га више нећу дирати.

4. ПОСЛЕ ПОБЕДЕ

Тарарикин је поштено зарадио свој новац. Серјожа је постао јунак дана. Вест да је измлатио Тарарикина и да се овај расплакао, потресла је читаву гимназију. Сви су говорили о Серјожином подвигу. Славом опијеном Серјожи пришао је ученик првог разреда, Мелешкин и горко му се пожалио:

– Моршчинкине! Иљашенко туче све редом, покажи му ко је главни, да се више не заноси!

– Добро! – намршти се Серјожа. – Средићу ту ствар. А шта ћу да добијем за то?

– Даћу ти земичку са шунком и четири чоколадице у сребрном папиру.

– Важи.

Потом је дошао Португалов:

– Здраво, Серјожа. Љутиш ли се још?

– Како да не! Ти си права свиња! Жао ти је бојица? Одбиј! Доћи ћеш ти у моју улицу!

Португалов пребледе, потапша Серјожу по рамену и рече:

– Донећу ти сутра бојице. Није ми их жао.

За Португаловим стигоше три ученика другог разреда и замолише Серјожу да им дозволи да опипају његове мишиће. Дозволио је. Опипали су му руку и задивили се. А тамо ни трага од мишића, али то су били добри другари, сложили су се да је рука и те како снажна.

– Ти тренираш? – упита Гукасов.

– Да, тренирам – рече Серјожа.

На крају крајева, Серјожа је опијен славом, и сам поверовао у своју натчовечанску снагу.

Наишао је ученик другог разреда, Кочеригин, држећи у руци земичку с кавијаром.

– Стани! – повика Серјожа. – Дај ми ту земичку!

– Ух, какав си! А шта ћу ја?

– Дај, иначе ћу ти је отети!

Кочеригин се расцмиздри, но, сетивши се Тарарикина, уздахну, одгризе још један залагај и пружи земичку Серјожи.

– Ево ти, удавио се дабогда!

– Тако. Све ћу да вас средим!

У тај час наиђе Тарарикин. Угледавши Серјожу, начини пренаглашену уплашену гримасу и сав ужаснут одскочи у страну. Иако у близини није било никога, он је, као поштени дечак, сматрао својим дугом да одигра улогу до краја.

– Бојиш се? – упита Серјожа.

– И те како. Нисам ни сањао да си тако јак!

Одједном у Серјожиној неспокојној глави блесну луда мисао. А шта, ако Тарарикин против њега заиста нема изгледа? Мали препреденко био је толико опијен славом да је сасвим заборавио на договор и решио да буде безобзиран до краја. Заситивши се славе, зажалио је за рубљом, а пошто му се чинило да је непобедив – руке тврде ко челик! – Серјожа је одлучно прискочио Тарарикину и, ухвативши га за појас, грубо викнуо:

– Враћај рубљу!

– Шта је с тобом?! – зачуди се Тарарикин. – Зар се нисмо договорили?

– Враћај! Иначе ћу ти је отети!

– Ти?! Као прво, то је, друже мој, непоштено, а као друго, само изволи, пробај!

Привучена њиховом свађом, одмах се окупила група радозналих. Са свих страна засипали су Серјожу комплиментима.

Без размишљања Серјожа се храбро устремio на противника. Поскочио је, ухватио изненађеног и огорченог Тарарикина, ударио га у главу, потом у стомак, али, тада се Тарарикин прибрао.

– Тако ти?!

Ускоро се Серјожа нашао на земљи. У устима је осећао нешто слано, усна му беше натекла, а испод ока се појавила црвенкаста мрља, која је постепено прелазила у морицу.

Брзо се распршила његова слава, која је почивала на новцу. Сав испребијан, Серјожа је лежао у прашини, а осветољубиви Кочеригин, који му је дао земичку, пришао је, повукао га за косу; Португалов га је опалио шаком по леђима и рекао:

– Ево ти дојице. Свињо!

Сав утучен, довитљиви Серјожа се покуњено вратио кући напуклих усана, отеклог образа; с огреботином на челу. Рубља је отперјала, а био је очајан, знајући шта га чека код куће.

Ушао је постиђено, кријући лице марамицом... хтео је да се неприметно ушуња у своју собу и легне да спава. Али у предсобљу му је задат последњи ударац.

Стриц га срдито зграби за руку и викну:

– Ти си ме, неваљалче, обмануо, да су оно били твоји стихови! Преписао си их од Пушкина и прогласио их својим! Као прво, за то ћеш целу недељу да проведеш код куће, заборави циркус и зоолошки врт, а као друго, врати ми моју рубљу!

Серјожа је био скрхан и очајан...

ПЛАВИ ПОКРИВАЧ

– Грачеве, имаш ли дванаести наставак *Найџа Пинкертона*?¹⁷

– Не, имам девети. Питај Замирајла.

– Замирајло, дај ми дванаести наставак Пинкертона.

– Што си паметан. А шта ћу ја да читам?

– Сад ће час математике, нећеш то читати на часу.

– Ах, господе! Сад ће математика. А ја немам појма. Целу ноћ сам читао Дика Викалчоса, давитеља милионера.

– А шта одговарамо данас?

– Правило пропорционалног дељења и извод сложене функције.

– Лепо. Данас ћемо потонути као секире на дно. Ето ти твог Пинкертона. Красиљникове, јеси ли се припремио?

– Припремио... Гробницу сам себи припремио. Чуј, знаш ли случајно шта је то правило пропорционалног дељења?

– По мени, најважније је да се међу пријатељима све равноправно подели, а осим тога...

– Глупане! Ја те питам о математичком правилу. Само ти на часу тако одговори Александру Николајевичу.

– Црвенокошци, викну дежурни, загледавши се у прозор. Припремите се, како се каже, за обрачун. Долази Александар Николајевич!

Уздржан, болан уздах пронесе се по целој учионици.

*Мене смрћу косӣ ѝлашила,*¹⁸ прошапута Красиљников,

17 Нат Пинкертон је главни лик серије немачких популарних рото-романа "Нат Пинкертон, краљ детектива"

18 Стих из Пушкинове "Песме о мудрому Олегу".

буљећи у свеску Кисељева; странице су биле исписане загонетним бројевима.

Скоро сви су, уместо уџбеника Кисељева, у рукама држали којекакве глупости: танке, замашћене књиге грубо обојених корица, с насловима: *Тајна Мисџер Пека, или џири одрезане љаве, Берлински целайџ, Подземље ђавола*, све то грубо, глупо, неписмено. Све те глупости, на прве речи дежурног, кад се обратио црвенокошцима, стрпали су у торбе и под клупе, а уместо берлинских целата, пред њих су искочили мирни, солидни Кисељеви, Кисељеви, Кисељеви, читаво море дубокоумне математике.

– Данас ће бити много мртвих – пророчки изјави Красиљников.

– Језик прегризао дабогда!

– То је упитно, а јединица у дневнику, сигурна!

Из прве клупе чуо се вапај Грачева, који је премро у страху од ужаса и лоших предосећаја:

– Замирајло! Драги наш! Спаси нас!

– Како да вас спасем, будале! Требало је да научите и дељење и функцију.

– А ти си то научио?

– Па, не баш. Јуче сам од једног дечака узео књигу *Фанџомас, убица деце*. Уосталом, станите, господо. Знате ли шта треба урадити? Треба забавити Александра Николајевича разговором. Хм, станите! Сетио сам се. Од чега се разболиш, тиме се и лечи! Да. Само ме сви подржите.

Наставник математике је без журбе ставио школски дневник на катедру, скинуо капут, протрљао наочаре, пажљиво сложио и обесио капут и тек тада сео на своје место.

– Но... Прво да проверимо ко је одсутан.

Полако је завирио у дневник.

– Авилов Иља?

– Овде.

– Агабашев Степан?

– Овде.

– Андријевич Николај?

– Нема га – одговори дежурни.

– Неће га ни бити... – наједном мрачно промрмља Замирајло.

– Шта? – подиже главу наставник.

Сви су ћутали.

– Ко је рекао да га неће бити?

Замирајло се, тобоже мучно, подиже с места.

– Ја сам рекао: „Неће га ни бити.“

– Шта је с њим? Да ли је озбиљно болестан?

– Не – промрмља Замирајло. – Није то... ма, не знам да ли уопште да говорим, Александре Николајевичу.

– А зашто? У чему је ствар? – узнемирено подиже главу математичар.

– Бојим се да бисте и мене у ту причу уплели. Још да се вучем по судовима као сведок. И, додао је са лицемерном забринутости, то би могло да се одрази на моје школске часове.

– Не, реци ти мени у чему је ствар са Андријевичем, – узнемири се наставник. Шта је у питању? Зашто сад и суд?

Оборивши главу, Замирајло је ћутао.

– Но? Говори, не бој се.

– Па добро – уздахну Замирајло. – Ја ћу да кажем све што знам, то није моја ствар. Јуче је, као што и сами знате, била недеља. Одлучио сам да ујутро одем на реку, да ловим рибу. Наравно, понео сам и уџбенике. Пре свега Ки-

сељевљеву. Мислио сам, иако знам све, не смета да то још утврдим. Идем ја тако према реци и сретнем Андријевича, под мишком носи плави покривач и књиге...

Замирајло на час заћута, па потом настави великодушно:

– Носи уџбенике, као и ја, а кренуо на реку да учи из Кисељева. *Здраво, грађи Андријевичу, довикнем. Куда си се зајуџио с књигама и покривачем? На реку, вели он. Лећи ћу, вели, пог жбун и учии ариџмеџику. – Па, добро, рекох ја њему, само седи мало даље, да не смеџамо један друџоме док учимо ариџмеџику.* Тако смо и учинили. Ја сам сео под врбу на обали, а он је легао, тако, неких стотинак јарда¹⁹ даље.

– И онда? – још више се заинтересова наставник.

– Седим ја тако, учим аритметику (иако, наравно, знам, али хоћу да научим још), наједном чујем иза леђа, на обали, гласове. Ко су били пролазници, нисам видео, био сам им окренут леђима, уз то их је и жбуње заклањало, али сам чуо следећи разговор: *Тако значи, решено је, Мањук? – Решено. – Новац ћеш да добијеш како је обеђано. – А ви, зајраво, знаџе да је он овде? – Овде је, овде. Узео је покривач и пошао на реку... Мањук! – А? – Само уради џако да не буде никаквих џраџова. – Ту је река, какви џраџови...* Онда су прошли, и ја више нисам чуо ништа од њиховог разговора. Само је после пет минута до мене из далека допро нечији разговор, затим загушени крик, за њим, плускање воде! Потом је све замрло.

– И? – подстакну га наставник.

– То је све – дубоко уздахну Замирајло. – Ја више ништа не знам.

Наставник се замисли, гризући зглобове на прстима.

19 Стара мера за дужину (0,9144м).

– Ја мислим да је све то глупост. Просто, случајна подударност. Ко може, запитајмо се, имати корист од тога да се уклони Андријевич?... А сад да приступимо правилу пропорционалног дељења... Кога бисмо прозвали?

Одједном се подигао Красиљников и узбуђеним гласом упита Замирајла:

– Замирајло! А какве боје је био Андријевичев покривач?

– Плаве – спремно одговори Замирајло.

– Плаве? Хм. Чудно. Све је то врло чудно... – бришући чело прошапта Красиљников.

– Шта ти је чудно, Красиљникове? – зачуђено упита наставник.

– Таква чудна подударност. Као што знате, господо, кућа мога оца стоји на Проломној, четири стотине јарда од реке. А ми имамо пса, Тигра. И тај Тигар се стално врзма по околини и увек нађе и донесе понешто: час комад

угинуле мачке, час оглодану кост. А јуче је у зубима донео парче плавог покривача, испрсканог црвеним мрљама и умрљаног земљом. Тигар је то парче спустио на под и почео да лиже оне црвене мрље.

Красиљников је протрљао руком чело и ућутао.

– И то је све? – упита наставник.

– Све.

– Да, све је то чудно. Али, ја мислим да ће његови родитељи све да разјасне. А сад: правило пропорционалног дељења. Да прозовемо...

– Мени је сада много тога јасније – повика Грачев громким гласом, не обраћајући се никоме одређено.

– Шта ти је јасније? – тргну се наставник.

Грачев је устао и почео да прича уверљивим тоном, пуним тајновитости:

– Јуче сам мислио да одем до Красиљникова, да од њега позајмим уџбеник аритметике. Моју књигу је неко украо (прича се да у граду делује нека тајна дружина), а намеравао сам да се спремим за данашњи час. Пођем до Красиљникова, он седи, учи правило пропорционалног дељења. Поразговарали смо о томе, о аритметици. Одједном он каже: *Замисли, наш Тијар донео чудан одрезак њокривача. – Одсечак, исјравим ја, а не одрезак.* Али, ти си, Красиљникове, инсистирао на томе, да је одрезак?

– Инсистирао сам – спремно се сагласи Красиљников – инсистирам и сад. Комад покривача је баш био одрезан од целине и нож је, очигледно, био врло оштар, јер није било трагова отргнутих места.

– Да ли је теби ту ишта јасно? – упита наставник Грачева.

– Када ми је показао одсечак или одрезак, рекао сам му: *Сјани, ја то је Андријевичев њокривач. Кад сам био код њеја, седео сам на кревету и баш обрађио њажњу на цвети и шаре на њокривачу. Одмах сам се узнемирио. Знаш сја,*

рекао сам. Ойићи ћу да Андријевича, боље да од њеја узмем Ариџмеџику. Осим џоја и да видим како је. Опростио сам се са Красиљниковим и отишао.

– Да, заиста – потврди замишљени Красиљников – он се опростио са мношвом и отишао.

– Не ометај, Красиљникове! – зачуо се жамор.

– И кренем. Стигнем до Андријевича, пресретне ме њихова кућепазитељка. Као што је познато, господо, Андријевич је сироче, син врло богатих родитеља, и живи код свог нежењеног старатеља. *Шта хоћеџе?* упита ме кућепазитељка посматрајући ме подозриво. *Је ли Андријевич код куће?* – Нема га и не зна се када ће да буде. И видим да стара вештица настоји да ме што пре испрати из дворишта. Одједном, угледам Циганина Мањука, како излази из куће на трем. О њему се говорка да је коњокрадица и да се, уопште, бави којекаквим мрачним пословима. Изненада, као да ме је нешто доцнуло у бок. *Ја сам, кажем, дошао до Андријевича џословно. Ми, видиџе, радимо на једној џредсџави и џреба нам џлави џокривач за завесу. Андријевич ми је рекао да он има џакав џокривач и обећао ми је да ће нам џа даџи. Она се кобајаџи расрди. Одлазиџе, џовика, ја вам не моџу даџи никакав џрекривач! Млагоџ џосџодина нема, а ја без њеја не смем даваџи њеџове сџвари. А мене као да неко убоде у бок. Мадам, кажем јој, ја џај џрекривач и не каним да џонесем, ви ми џа само џокажиџе, може ли?* Ту она врисну, ухвати ме за рамена, изгура из дворишта и залупи ми капију испред носа.

– Хм – огласи се наставник. – Замирајло! Кажи нам своје просвећено мишљење...

– Шта да кажем, Александре Николајевичу, скромно устаде Замирајло. – Ја ништа не знам, само то да ће Андријевич у будућности имати пуно новца, и да његовом старатељу одговара да се отараси једног Николаја.

– Значи, ти мислиш да је оно био старатељ што је разговарао с Мањуком иза твојих леђа?

– Уверен сам – бодро ће Замирајло.

– У колико сати се то догодило, отприлике? – упита наставник.

– У десет ујутро, или мало касније.

– Онда могу да вам честитам, јуче сам се у то време затекао на железничкој станици и видео Андријевичевог старатеља; познајем га лично. Он је у десет сати отпутовао возом за Кијев.

То наставниково саопштење оставило је на ученике јак утисак. Сви су ућутали. Искористивши паузу, наставник је поново отворио дневник и рекао:

– Кога бисмо сад прозвали?

– Схватио сам – зачу се глас Азедашева Степана. – Сад више нећу ломити главу.

– Над чиме то, Азедашеве? Над чиме нећеш ломити главу?

– Ма то је ситница, Александре Николајевичу. Ипак, то ме је зачудило. Ја имам друга, сина начелника станице. Он ме јуче ујутро позвао да се провозамо маневарском локомотивом. Сели ми у локомотиву која је стајала на споредном колосеку, иза воза који полази у десет. Изненада је одјекнуо трећи сигнал, путнички воз се тргнуо, и само што је кренуо, кад се на перону појавио старији господин с кофером. Отворио је врата вагона и искочио на нашу страну, то јест на супротни перон. Носећи кофер, искрао се заобилазним путем и одјурио у град.

– Причаш глупости, Азедашеве, ако је то, како сам те схватио, био Андријевичев старатељ, како се он могао појавити на реци и срести се с Мањуком, кад се од станице до реке вози кочијом најмање сат времена? То мора да је био неко, ко личи на њега. Но, ми ту сви брбљамо, а час

ће ускоро да се заврши. Нек нам нешто о правилу пропорционалног дељења каже Батуричев.

Батуричев је устао, кратко поћутао и рекао:

– Правилу пропорционалног дељења назива се... Не, не могу да се сетим! Мада је то ситница, можда то ни нема везе, но обавезан сам да ово кажем...

Наставник је био врло зачуђен таквим наставком *правила пропорционалног дељења*:

– Шта ти тамо мрмљаш, Батуричеве? Шта си обавезан да кажеш?

– Јуче ујутро, Александре Николајевичу, устао сам врло рано. Иако је била недеља, свеједно, помислио сам, устаћу, проучићу добро правило пропорционалног дељења, а потом отићи у шетњу. Недалеко од наше куће налази се гаража, где може да се изнајми аутомобил. Погледам, стоји аутомобил, сав у прабини, а око њега обилази шофер и о нечему разговара са аутомеханичарем. Застанем недалеко од аутомобила, зачујем гасове. *Зашто ће је онако ђожуривао?* Бог ће га знати. Стајао сам на железничкој станици, кад је он изненада дојурио с кофером; старац, због нечега озбиљно забринут, ускочио је у аутомобил и рекао: *Подигниће кров, не жалиће аутомобил, лејиће ка реци, дајем бакшиш од ђедесећ рубаља!* Ја појурим. Из жбуња на обали реке изађе црнобради човек и они поведоше разговор о нечему... А ја сам наставио пут. Не знам зашто сам запамтио шоферову причу, али ја...

Рески звук звона одјекну ходником, означивши крај часа. Сви су одахнули с олакшањем. Наставник се замислио.

– Да, чудновата прича, чудновата. Хтео бих да знам шта се десило с Андријевичем и где је он сад.

Изненада се подигао ученик, који је дотад ћутао и био задубљен у читање некакве разнобојне књиге, Антон Авилов.

– Александре Николајевичу – простодушно упита Авилов. – Ви, чини се, хоћете да знате где је сад Андријевич?

– Да! А зар ти знаш?

– Када сам јутрос кренуо у гимназију, срео сам га. Рекао ми је да се његов старатељ разболео, да мора да буде уз њега и одјурио у апотеку.

– Зашто си све време ћутао? – зачуди се наставник. – Ми ту цео час причамо о Андријевичу, а он...

– Али ја нисам слушао. Читао сам *Аријмеџику* Кисељева. Тако сам се занео да нисам ни чуо о чему се прича.

– Свашта! А ви, господо, увек некакве глупости измишљате. Падне им на памет нека глупост, они почну да расправљају, само да одузму време...

Утом у учионицу уђе школски надзорник:

– Александре Николајевичу! Свештеник је послао поруку да данас неће бити часа веронауке. Директор вас је замолио да останете у овом разреду још један час.

Суздржани уздах, као ветар прохуја разредом.

– Па, *џинкерџони* – обрати се наставник покуњеним ученицима. – Сада ћемо сви на петоминутни одмор, а онда ћемо да се позабавимо правилом пропорционалног дељења. Пошто сте га сви тако добро научили, биће ми право задовољство да вас испитам.

Пинкерџоновцима се дигла коса на глави. Као да је цела шума танких јединица пророчки изникла на темену сваког од њих.

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

Аркадиј Тимофејевич Аверченко (Севастопол, 1881 – Праг, 1925), био је руски прозаиста, хумориста, сатиричар, драматичар и позоришни критичар. Објавио је више од двадесет књига, углавном збирки кратких прича и хуморески. Након Октобарске револуције и победе бољшевика, 1920. године емигрирао је из Русије, те се након боравка у више европских градова (Константинопољу, Софији и Београду), најдуже задржао у Прагу, где је и умро.

Био је уредник више листова, од којих је најпознатији сатирични часопис „Сатирикон“ (покренут 1908. у Петербургу), касније „Нови сатирикон“, под његовим уредништвом врло популарни. У часописима је Аверченко објављивао текстове под својим именом и псеудонимима. Критичари су га називали руским Марком Твенем, а упоређивали са његовим савремеником, Чеховим. Проца му је још за живота превођена на више језика, највише на чешки. Уз Зошченка, Иљфа и Петрова, Аверченко се сматра водећим руским сатиричарем и хумористом.

Деца је посветио неколико збирки прича. Једна од њих, „Враголани и дангубе“ изашла је у Петербургу, претпоставља се 1915. или 1916. године.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.161.1-93-32

АВЕРЧЕНКО, Аркадий Тимофеевич, 1881-1925

Враголани и дангубе / Аркадиј Аверченко ; превео са руског
Жарко Миленић ; [илустрације Горан Новаков]. - Нови Сад :
Међународни центар књижевности за децу "Змајеве дечје игре", 2019
(Нови Сад : АБМ економик). - 64 стр. : илустр. ; 30 cm
Изворник на рус. језику. - Тираж 500.

ISBN 978-86-81501-93-1
COBISS.SR-ID 331167239